

Anton Svetina

PRISPEVKI K ZGODOVINI ČRNE IN VOGRČ NA KOROŠKEM

Župnija Črna (Schwarzenbach) je bila prvotno podružnica nadžupnije Šmihel pri Pliberku, že leta 1362 pa je v tej župniji ugotovljen samostojen rektor. Ko je bila leta 1461 nadžupnija Šmihel priključena ljubljanski škofiji, je obstajal v Črni že samostojen vikariat.

Župna cerkev je bila posvečena svetnikoma Ožboltu in Sebastijanu, pod črnsko župnijo pa je spadalo šest podružnic, in sicer: cerkev sv. Jakoba in Lucije, cerkev sv. Helene, kapela sv. Henrika in sv. Kunigunde, cerkev sv. Ane na Slemenih, cerkev sv. Jakoba v Koprivni in cerkev sv. Magdalene v Javorju.

Vse te podružnične cerkve so ležale v hribovitem terenu in so bile oddaljene od župne cerkve po več kilometrov, iz Črne do Koprivne je dobri dve uri hoda. Zato so vsi vikarji, ki so službovali v Črni, posebno ko so prišli v leta, prosili za premestitev k ravninskim župnijam. V Koprivni je bila pozneje ustanovljena samostojna župnija in sicer leta 1790, to pa je bilo že tri leta po izločitvi koroških župnij iz ljubljanske škofije. Zaradi oddaljenosti podružničnih cerkev je prišlo pogosto tudi do sporov med vikarji in farani, ker so pri teh podružnicah pokopavali mrliče brez duhovnika, kakor bomo pozneje videli.

V Črni je bilo tudi samostojno deželsko sodišče, ki je bilo v posesti lastnika grada in gosposčine Pliberk in je imela pliberška gosposčina v Črni le svojega oskrbnika in nekaj stražarjev ter svojo pristavo. V tem poslopju so imeli oskrbnik in stražarji svoje uradne prostore, v njem pa je pliberška gosposčina izvrševala po najemnikih tudi gostilničarsko obrt.

Peto nedeljo po veliki noči leta 1581 je prišel v Črno na vizitacijo osmi ljubljanski škof Janez Tavčar. Po opravljeni svečanosti v cerkvi, pri kateri je sodeloval domači vikar Andrej Soller (Šolar?), je škof zaslíšal farane, ki so se ta dan zbrali v Črni v največjem številu, ali so zadovoljni z delom vikarja. Farani so mu odgovorili, da vikar opravlja svojo službo tako v cerkvi kakor izven nje dobro, grajali so le, da živi v konkubinatu. Škof je vikarju zabičal, da mu bo prepovedal izvrševanje duhovniške službe, če ne preneha s tem življenjem, nakar je vikar obljubil, da se bo pokoril. Cerkvenim ključarjem pa je škof naročil, naj poskrbijo za popravilo cerkvenih poslopij.¹

Med leti 1600 in 1630 je kot črnski vikar listinsko izkazan Ahacij Končnik. Ko je ljubljanski škof Oton Friderik Buheim leta 1641 vizitiral koroške župnije, je prišel 20. julija v Pliberk. Pri vizitacijskem zapisniku tega vikariata je zabeleženo, da škof zaradi slabih cest ni mogel iti osebno vizitirat črnsko župnijo. Dal je poklicati takratnega vikarja v Črni Matijo Križaja v Pliberk, ga tam zaslíšal in ugotovil, da je Križaj domačin mesta Kranj, da službuje v Črni že sedem let in da je bil posvečen v duhovnika pred osmimi leti. Ordiniran je bil na naslov neke proštije na Češkem, kar bo dokazal na prihodnji sinodi. Iz tega zaslíšanja sledi, da je Križaj prišel v Črno za vikarja leta 1634, leta 1645 pa je bil premeščen za vikarja v Šmihel, kakor smo videli pri opisu šmihelske župnije.²

Vikarja Križaja je v Črni nasledil vikar Marko Banko (tudi Vanko, Wanckho), ki je prosil leta 1652 ljubljanskega škofa za dovoljenje, da bi mu smel priti pri velikonočnem izpovedovanju na pomoč kaplan Mihael Štih. Škof je to dovoljenje izdal, pa le za čas enega leta, ker je bil Štih določen za kaplana v Šoštanj.³

Leta 1652 črnski vikar Banko tudi ni prišel na sinodo v Gornji grad ob koncu meseca aprila. Svojo odsotnost je opravičil, ker je zapadel na planinah tak sneg, kakor ga ljudje ne pomnijo.

¹ KALj., fasc. 21/2.

² KALj., fasc. 51/9.

³ KALj., fasc. 68/1.

V mesecu avgustu 1652 je škofijski komisar in nadžupnik v Braslovčah Filip Terpin izvršil vizitacijo župnije Črna po temle vrstnem redu:

1. 10. avgusta 1652 se je najprej ustavil pri podružnični cerkvi sv. Magdalene v Javorju, kjer je ugotovil, da so na tamkajšnjem pokopališču pred tremi leti pokopali nekega Prislana, ki je umrl pri guštanjskem faranu Močilniku in ki že nekaj let ni bil izpovedan. Pokop so izvršili črnski farani Narobnik, Karničnik in Camernik nasilno proti volji vikarja in sosesčine. Tudi so se širile govorice, da tam večkrat pokopavajo abortuse. Vizitator je naročil, da ne smejo v prihodnje na njihovem pokopališču nikogar pokopavati brez vednosti in dovoljenja svojega vikarja, kar pa se tiče izvršenih nasilnosti, naj kršilci pričakujejo kazen od strani škofa.

Pri pregledu cerkvenega urbarja je vizitator ugotovil, da ima cerkev v blagajni 13 zlatnikov, 14 imperialov ter 11 goldinarjev v manjših kovancih. Davku podvrženih krav ima cerkev 26, od vsake krave dobi 6 krajcarjev, ovc pa 74, census od vsake ovce znaša 6 novčičev. Denarni davek (census pecuniarius) pa znaša od vsakega goldinarja 3 krajcarje. Nadalje je vizitator ugotovil, da ima cerkev v svoji posesti tri travnike in eno puščo, ki jih imenujejo »kaplanske njive«. Neki Lampreht plačuje za ta zemljišča 15 goldinarjev letne zakupnine. Jakob Sreber plačuje za neko drugo njivo 15 krajcarjev, Sebastijan Tomjač pa za tretjo njivo 30 krajcarjev zakupnine. Ko je vizitator vprašal oba cerkvena ključarja, Jurija Gotovnika in Antona Koviča, zakaj imenujejo ta zemljišča »Caplaney gründt«, sta mu cerkvena ključarja odgovorila, da so te njive po pismu, ki ga je poslal vikar Ahacij Končnik škofu Tomažu Hrenu, nekdanj spadale h kaplaniji. Njiva, ki jo ima v zakupu Sreber, je pa last pliberške gosposčine in cerkev dobiva od te njive po neki ustanovi le zakupnino.

2. Istega dne, 10. avgusta 1652 je vizitator Terpin obiskal cerkev sv. Jodoka in sv. Lucije in ugotovil, da je črnski vikar zavezan pri tej podružnici opraviti letno osem obligatnih maš. Cerkveni urbar je izkazal 26 krav, od katerih so podložniki obvezani plačevati po 6 krajcarjev davka na leto, in 70 ovc, od katerih plačujejo podložniki po 6 novčičev davka. Cerkev prejema od 64 goldinarjev predpisanih davkov po 3 krajcarje od vsakega goldinarja. Cerkvena ključarja sta bila pri tej podružnici Pučen in Piko.

3. Drugi dan, 11. avgusta je vizitator Terpin obiskal najprej župno cerkev sv. Ožbolta in sv. Sebastijana v Črni. Po popisu cerkve in cerkvenega inventarja je vizitator ob navzočnosti cerkvenih ključarjev Klemena Pečnika, Jakoba Lačena in Jerneja Burjaka bral mašo, nato pa je pregledal cerkveni urbar, ki je izkazal 21 krav in 58 ovc, podvrženih dajatvam. Cerkev je prejela od vsake krave po 7 krajcarjev, od vsake ovce pa po 6 novčičev na leto. Cerkveni ključarji so poročali, da je prišel pliberški grof kot patron farne cerkve naenkrat z zahtevo, da mora cerkev plačevati odvetščino v znesku 8 do 10 goldinarjev; dosedaj so plačevali grofu, kadar je prišel v Črno, le obed. Vizitator je cerkvenim ključarjem naročil, naj pokličejo župana, ki naj zadevo pojasni.

Župna cerkev je imela leta 1652 po vpisu v urbarju tale zemljišča: Gašpar Cernič, podložnik iz Vogrč, je imel v zakupu cerkvi lastno hubo, od katere je plačeval 7 goldinarjev 6 novčičev najemnine. Simon Vricman je plačeval od njive, imenovane »Velika niva«, 4 goldinarje. Simon Lampret od druge njive 1 goldinar. To njivo mu je dal vikar Vanko dne 13. maja 1648, v resnici pa je Lampret to njivo dobil že 7 let poprej ter dolguje cerkvi za ta čas 5 kron, ki jih še ni plačal. Za dve leti je dal dve kroni zakupnine, ki pa jih je tudi pridržal vikar Vanko za sebe. Cerkev ima nadalje enega podložnika Jakoba Srebreta, ki plačuje od njive »Na prodi« 15 krajcarjev; ta njiva pa ni last cerkve, temveč gosposčine Pliberk. Od nekega drugega zemljišče, ki je deloma njiva, deloma travnik, pa plačuje Ožbalt Vošič 1 goldinar 4 novčiče. Tudi to zemljišče je v lasti gosposčine Pliberk, cerkev pobira po neki ustanovi le zakupnino.

Cerkev plačuje za vsa ta zemljišča po imenski cenitvi (Herrengült), ki znaša 5 reparjev 10 novčičev, deželi 2 goldinarja na davku, 4 goldinarje na vojaški nakladi in še izredne naklade, če so predpisane. Cerkveni ključarji so se še pritožili, da podložniki ne opravljajo predpisane robote in so prosili, naj škof preceni vrednost te robote v denarju.

* KALj., fasc. 52/12.

Cerkveni ključarji so se nadalje pritožili, da vikar Banko jemlje denar, ki ga darujejo farani za popravilo cerkve in župnišča kljub temu, da mu morajo cerkveni ključarji plačevati vsako leto chatedraticum in sicer od župne cerkve po 1 goldinar, od podružnice sv. Helene po 1 goldinar, od podružnice sv. Jakoba pol krone in od podružnice sv. Magdalene pol krone.

Pri farni cerkvi je obstajala bratovščina Device Marije, ki je imela vpisanih v urbarju 8 krav in 64 ovc, podvrženih dajatvam. Ta bratovščina je enkrat na leto obdržala službo božjo za umrle člane in je za to priliko kupila govedo, ki so ga na ta dan zaklali in pojedli. Za nakup tega goveda so morali člani bratovščine plačevati po 6 novčičev. Ta bratovščina je imela v lasti njivo, imenovano »Jamica«; za to njivo je plačeval Lenart Močilnik po 1 goldinar letne zakupnine. Bratovščina ima še eno njivo, ki je poprej spadala v župnikovo nadarbino in so jo pozneje zamenjali; tudi to njivo ima v zakupu Lenart Močilnik za 1 goldinar letne zakupnine. Cerkveni ključarji so vprašali vizitatorja, ali bi smeli povišati zakupnino na 1 goldinar 30 krajcarjev. Vizitator jim je naročil, naj pregledajo listine (litteras emphiteuticas), ki jih baje hrani Vid Vološar. Cerkveni ključarji so se še pritoževali, da ta bratovščina ne plačuje za svoja zemljišča davkov, ki jih mora plačevati cerkev, zato prosijo, naj bi se ti dve njivi prisodili cerkvi.

Nato je vizitator zaslial cerkvene ključarje o delovanju in zadržanju vikarja; odговорili so, da je vikar, kar zadeva cerkvene zadeve, goreč in v svoji službi marljiv, po značaju pa je preveč nagle jeze. Enkrat je cerkvenega ključarja Klementa Pečnika tako udaril, da mu je zateklo oko, drugega cerkvenega ključarja pa je zmerjal za ničvrednega in škodljivega človeka. Vikar Banko se je glede prvega primera zagovarjal, da je bil cerkveni ključar pijan in v pijanosti tako surov, da mu je ob navzočnosti mnogih gospodov dal zaušnico, v drugem primeru pa se je cerkveni ključar predrznil proti vsem predpisom javno ugovarjati. Glede drugega primera je vizitator naročil vikarju, naj zadevo prijavi upravitelju gosposčine Pliberk zaradi kaznovanja cerkvenega ključarja.

Zoper vikarja Banka so farani iznesli vizitatorju še nekaj pritožb. Dva primera sta se nanašala na upravljanje cerkvenih zemljišč, ki so bila deloma v lasti cerkve, deloma v lasti župne nadarbine. Tretji primer pa pokaže vikarja Banka v kaj čudni luči. Daniel Močilnik, posestnik podložniške kmetije v Črni, se je zoper vikarja Marka Banka pritožil, da je kaznoval njegovega sina z denarno globo petih kron samo zaradi tega, ker je imel ljubavno razmerje s služabnico iz župnišča, ki je z njim zanosila. Razen tega je vikar dal zapreti njegovega sina v pliberski grad in ne sme zapustiti zapora, dokler ne bo plačal osem kron za vzdrževanje dekleta. Ker je vikar s takim ravnanjem prekoratil svoj delokrog, naj sinu vrne denar, dekle sama, ki ji je ime Eva in ki je vikarjeva nečakinja, pa naj pride tretji dan po veliki noči na njihov dom, da se bo mogel sin z njo poročiti; vikarju pa se naj da zaradi njegovega postopanja ukor. Vikar Banko je na to pritožbo izpovedal, da živi deklica Eva sedaj pri njegovem prijatelju, župniku v Rečici ob Savinji, sin člana te župnije Močilnika pa je s svojim ravnanjem onečastil župnišče. Temu nasproti pa so farani izjavili, da je vikar Banko še bolj onečastil župnišče, ko je vzel pred leti v hišo ženo Pankracija Čerkala, ki je z njim zanosila. Nosečo je poslal v župnijo Faro pri Guštanju, da je tam rodila. Po porodu je prinesla dete, bil je deček, v župnišče. Vikar je dal otroka v rejo nekemu kočarju, podložniku župne nadarbine, ki pa je otroka slabo vzgajal, zato ga je mati, ki živi še vedno v Črni, vzela nazaj in je deček zdaj star štiri leta. To je znano v vsej črnski fari in ni to edini primer o delovanju vikarja. Tudi Mihael Tevž, pri katerem je služil mož imenovane Špela tisto leto, ko je Špela zanosila, je to izpričal.

Končno je vizitator še ugotovil, da se nahaja na župnem pokopališču kapela, ki je posvečena sv. Mihaelu.

4. Prihodnji dan, dne 12. avgusta 1652 je vizitator inšpiciral podružnično cerkev sv. Helene, kjer je po vpisu v urbarju ugotovil, da ima ta cerkev 25 krav in 151 ovc, podvrženih dajatvam. Od vsake krave plačujejo farani po 7 krajcarjev in od vsake ovce po 6 novčičev. Nadalje je ugotovil, da ima ta cerkev v lasti dve njivi, ki jih imata v zakupu dva pliberska meščana, ki pa dolgujeta na zakupnini prvi 118 in drugi 135 goldinarjev, skupaj 253 goldinarjev. Vizitator je navzočim cerkvenim ključarjem Pavlu Najberžu, Lukasu Jagrecu in Valentinu Vricmanu naročil, da te dolgove ali izterjajo ali pa dajo ti dve njivi proti plačilu zgoraj navedenih zneskov drugim v zakup.

Vizitator je tu našel dve listini, ki jih je izdal prvi ljubljanski škof Žiga grof Lamberg v nedeljo po vnebovzetju leta 1477 v Solčavi. Iz prve listine je bilo razvidno, da je posvetil cerkev sv. Helene škof Žiga prvo nedeljo po prazniku povišanja sv. križa; na ta dan tudi praznujejo praznik cerkvenega posvečenja s štiridesetdnevnimi odpustki. V tej listini je škof Žiga te odpustke razširil tudi na vse tiste, ki obiskujejo to cerkev, ko se v njej vrši služba božja, »cum clausula si manus provenerint ad intrices«. Iz druge listine pa izhaja, da se je Ahac Stüppel kot župnik cerkve v Črni moral zavezati, da bo zaradi podaritve dveh njiv cerkvi sv. Helene bral razen na dan cerkvenega prošenja in posvečenja vsako leto pri cerkvi sv. Helene še deset maš pod kaznijo 100 novčičev. Te maše so dolžni opravljati tudi vsi njegovi nasledniki in morajo te maše na predhodni nedelji ali prazniku javno naznaniti, da cerkveni ključarji lahko pripravijo vino in vse druge potrebščine pri maši.

Pri tej cerkvi je bilo 11 posestnikov iz sosesčine obvezanih, da so morali duhovnikom dajati obede brez obremenitve cerkve, le na praznik posvečenja je cerkev morala prispevati nekaj meric vina za duhovnike in cerkvene ključarje.

Po vizitaciji cerkve sv. Helene je vizitator pregledal še kapelo sv. Henrika in sv. Kunigunde, ki je bila oddaljena pet korakov od cerkve sv. Helene (rimski korak, passus, je meril 1,50 m).

5. Naslednji dan, 13. avgusta 1652, je vizitator Terpin nadaljeval s pregledom podružničnih cerkev župnije Črna in je prišel najprej k sv. Ani na Slemenih, kjer je ugotovil, da cerkveni urbar te podružnice izkazuje 50 krav in 104 ovce, podvrženih cerkvenemu davku. Nadalje je ta podružnica imela v lasti njivo, ki se je nahajala na ozemlju župnije sv. Štefan, ki je ležala v območju jezuitskega samostana v Doberlivasi. Ta njiva je donášala na letni zakupnini 8 krajcarjev 10 novčičev. Razen tega je koroški deželni poveljnik (Purggraff Carinthiae) podaril tej cerkvi kočarja, ki je začel plačevati cerkvi letno 30 krajcarjev na zakupnini. Vizitator je naročil, da tega daritelja pozovejo, naj svojo ustanovo pismeno potrdi, da ne bo šla iz spomina in da se ta ustanova v bodočnosti utrdi.

Cerkveni ključarji Tomaž Rastovčnik, Laure Flis in Janez Florin so izjavili, da se pri tej podružnici opravlja vsako leto po 10 obveznih maš, pri katerih se daje duhovniku obed, toda ne na stroške cerkve, temveč na stroške sosesčine. Cerkevni ključarji so se pritožili, da vikar Banko večkrat opušta te maše z izgovorom, da je dostop do cerkve sv. Ane zaradi hribovitega terena težaven. Farani župne cerkve v Črni so prosili, naj bi se te maše, ki jih obiskuje le 8 do 12 vernikov, preložile v Črno, za kar prosi tudi vikar, ker v hudi zimi zaradi velikega snega ne more priti k sv. Ani.

6. Isti dan, 13. avgusta 1652 je vizitator prišel še k podružnični cerkvi sv. Jakoba v Koprivni, kjer je ugotovil, da pokopavajo umrle osebe tridesetih kmetij, ki spadajo pod črnsko župnijo, z dovoljenjem vikarja brez njegove navzočnosti. Vizitator je ukazal, da abortuse in izven zakona umrle otroke ne smejo pokopavati na pokopališču, temveč izven njega.

Pri pregledu urbarja je ugotovil, da ima podružnična cerkev Koprivna vpisanih 31 krav, podvrženih davku šestih krajcarjev za kravo, in 70 ovc, od katerih prejema cerkev po 6 novčičev na leto. V denarju je bilo na razpolago 35 goldinarjev v kovancih, 12 imperialov, 31 kron in 15 zlatnikov. Posamezniki dolgujejo cerkvi 28 goldinarjev in ničesar drugega.

Cerkvene ključarje Krištofa Rabiča, Lenarta Ficka in Jakoba Oderlapa je vizitator vprašal, ali posedujejo skrinjico za shranjevanje urbarja, listin in cerkvenega denarja in ali ima en ključ te skrinjice vikar. Kadar se pri tej cerkvi vrši maša, dajo cerkveni ključarji duhovniku obed, iz cerkvenega denarja pa dobi 12 krajcarjev. Cerkevni ključarji še poročajo, da je vikar Banko vzel v nekem smrtnem primeru podložnika primščino v znesku štiri in pol krone in vprašujejo, ali jo je smel vzeti ali pa jo mora vrniti.

Kmetija, ki je najbližja cerkvi, je od nekdanje last podružnične cerkve. Podložnik, ki ima to hubo v zakupu, mora dati na dan prošenja 7 reparjev cerkvi, gospodu župniku pa 30 krajcarjev; kadar se vršijo druge maše, mora dati na razpolago prostor za obede, medtem ko obede same plačajo cerkveni ključarji. Drugih dajatev ali davkov ta kmetija ne prispeva in tudi cerkev sama nima za to hubo predpisanih nobenih davkov. Škof Janez Tavčar je dal to kmetijo dne 7. oktobra 1588 v zakup po kupnem pravu Anžetu Mežnarju in njegovim zakonitim

dedičem. Po Anžetu jo je podedoval njegov sin Krištofer, za njim pa Krištoferjev sin Tomaž.

Ko je vizitator Terpin končal svoje delo v župniji Črna, je zapisal v zapisnik tole: Tega dne 13. avgusta 1652 sem opravil vse pisarije v župniji Črna, ki sem jih končal v čast svetnikov patronov te župnije, in sem odšel v Solčavo.

Pa še v Solčavo je prišlo za njim nekaj faranov iz Črne s prošnjo, naj vizitator taksira prispevke, ki jih morajo farani oddajati vikarju. Vizitator je določil, naj plačujejo tam, kjer zahteva vikar plačilo enega goldinarja, pol goldinarja, za maše pa je določil takso 12 krajcarjev ter obed duhovniku, če je to v navadi.

Klement Pečnik, podložnik župne cerkve Device Marije v Solčavi, pa se je pritožil zoper cerkvene ključarje iz Črne, da zahtevajo od dveh kmetij, imenovanih Pečnikova in Vričkotova in ki ne spadajo pod koroško deželo (apud provinciam Carinthiae in der Ansag non sunt), plačilo vojaške kontribucije (contributio militaris, die Zutrag vocatum). Pečnik je navedel, da so te dajatve že celjski grofje podarili cerkvi, zato prosi, naj se jih v prihodnje oprostijo plačevanja te doklade.

Vikar in cerkveni ključarji iz Črne pa so se pritožili zoper pliberskega vikarja Pichlerja, da dela župniji Črna krivico, ker zahteva plačevanje vojaške naklade kljub temu, da je cerkev v Črni oproščena vsake napovedi koroški deželni vladi. Prosili so vizitatorja, da posreduje pri škofu, da jih teh dajatev oprostijo.

Ta vizitacija župnije Črna v letu 1652 je imela za vikarja Marka Banka hude posledice. Zaradi številnih pritožb zoper njega je bil poklican pred konzistorij ljubljanske škofije, kjer je pri njegovem zaslišanju prišlo do besednega spora med njim in generalnim vikarjem doktorjem Markom Dolinarjem. Banko je bil zaradi nepokorščine kaznovan, da je moral prositi generalnega vikarja s primernimi besedami za oproščenje in je bil zaradi nerednosti v službi premeščen na drugo službeno mesto, ker naletimo v jeseni leta 1652 v Črni že na novega vikarja Jurija Hauserja.

Nadžupnik v Braslovčah Filip Terpin je leta 1653 še enkrat prišel k podružnični cerkvi sv. Jakoba v Koprivni in je ugotovil, da obstaja pri tej podružnici bratovščina, ki je imela tele dohodke:

Vsak član bratovščine plača letno na osebem davku po 6 novčičev. Leta 1653 ima bratovščina 143 članov, kar znaša 71 grošev ali	3 f 33 kr.
Od 4 krav, ki so podvržene davkom, dobi bratovščina po 6 krajcarjev letno, to je	24 kr.
Od 27 ovc, za katere plačujejo lastniki od vsake ovce po 6 novčičev, kar znaša 80 grošev in 6 novčičev, to je	55 kr.
	<hr/>
	skupaj 4 f 52 kr.

Od tega denarja ne dajejo v pobožne namene ničesar drugega razen 30 krajcarjev za eno mašo za umrle člane. Z ostalim denarjem, ki ga dajejo člani bratovščine, prirejajo enkrat na leto pojedino za reveže. To pojedino pripravijo cerkveni ključarji. Leta 1651 je bilo pri vizitaciji te podružnice cerkvenim ključarjem naročeno, da morajo razen zneska 30 krajcarjev za mašo ves ostali denar hraniti za potrebe cerkve in oltarja, po katerem ima bratovščina svoje ime.

17. decembra 1653 je bil poklican pred škofijski konzistorij v Ljubljano Urban Požarnik, župnik v Solčavi. Črnski farani so ga tožili, da se je vmešaval v njihove zadeve. Zagovarjal se je, da je to delal na prošnjo cerkvenih ključarjev Benedikta Ruesa, Tomaža Proseniča, Valentina Heida in Adama Ježa. Župnik Požarnik je bil obsojen, da mora razen 30 krajcarjev vrniti ves ostali nepravilno pobrani denar v znesku 4 goldinarjev, 22 krajcarjev in 2 novčičev. Če pa ima kake terjatve, naj jih izterja po svojem pristojnem sodišču.

V zvezi z generalno vizitacijo črnske župnije v letu 1652 je novi vikar Jurij Hauser prejel od škofijskega ordinariata v Ljubljani odločbo o odredbah škofije v zvezi s to vizitacijo. Škofija je odredila tole:

1. Ker lastnika kmetij Stih v Koprivni in grof Sačen pod Peco odklanjata plačevanje desetine, se plačevanje te desetine odloži tako dolgo, dokler oba lastnika teh podložniških hub ne dokažeta, da sta plačevanja desetine oproščena.

2. V prihodnje ne sme nihče imeti v zakupu cerkvenih njiv, travnikov in kmetij, ne da bi imel o tem listinskih dokazov. Take listine pa sme kakor doslej izstavljati le škofijska pisarna.

3. Cerkevni podložniki morajo delati tlako po predpisih, ki veljajo v koroški deželi in to v denarju ali ročno razen v primeru, če z listinami dokažejo, da so tlake oproščeni.

4. Duhovniki naj ljudstvo pouče, da morajo zakonci živeti v skupnosti. Tiste, ki žive ločeno, naj pozovejo, da se vrnejo k skupnemu življenju, drugače jih bo vzal hudič (sic!). Tiste, ki imajo zakonske otroke in živijo ločeno, se naj pripelje v Ljubljano pred škofijski konzistorij, ker se jim separatno življenje ne bo več dovoljevalo. To zadeva predvsem Pangraca Pastorja, ki živi pri Osolniku v Bistri, Jakoba Terča v Fari, Urbana Vesenkota na Lovrenskem vrhu, Boštjana Matiča v Bistri, Bedenika pri Rožmanu ter Marije Kovačič, dekle pri Gregorju Stoparju.

5. Kar zadeva njive kajžarja Bartolomeja Košiča, ki leži med farovškimi njivami, jo naj vikar obdrži za potrebe župnije, mora pa, če je ta njiva podvržena letnim dajatvam, plačevati za to njivo 40 krajcarjev in delati roboto kakor drugi kajžarji.

23. februarja 1655 je vikar Jurij Hauser prosil škofijski ordinariat, da dobi kaplan Luka Tešina pravico do dušebrižništva. V pismu Hauser navaja, da je Tešin študiral kazuistiko v Celovcu pri patrih Grošlju in pl. Attemsu. Duhovnik je postal lansko veliko noč in je od tedaj dalje v službi kot kaplan v Črni. Dobiva od nekaj kmetij po en piskrič ovsa, piskrič zavzema velikost merice, en piskrič pšenice in po en sir. Nadalje dobiva štolnino, hrano pa ima v župnišču. Doma je iz tukajšnje župnije, ordiniran pa je bil na naslov samostana reda sv. Romualda v Grebinju. Kot pripadniku te škofije mu niso bile izdane pismene listine. Škofijski ordinariat je izdal kaplanu Tešini začasno pravico do cura animarum do sv. Mihaela, medtem pa mora, ker je še mlad, doštudirati in priti potem še enkrat v Ljubljano na izpit.

20. marca 1656 je vikar Jurij Hauser poročal generalnemu vikarju Filipu Terpinu v Ljubljani o naslednjem primeru zakonskega zadržka sorodstva: Neki Urban je imel ljubavno razmerje z neko svobodnjakinjo, ki je z njim v sorodstvu v 3. kolenu, imel je z njo otroka, potem pa jo je pustil. Ta deklica ima sedaj razmerje z nekim Pankracijem, ki je z njo v sorodstvu v 4. kolenu. Z njim je zanosila in se nameravata poročiti. Vikar Hauser sprašuje, kaj naj v tem primeru stori. Generalni vikar Terpin je izdal tole razsodbo: Urban in Pankracij sta med seboj v sorodstvu v 3. oziroma 4. kolenu, kar se naj naknadno točneje ugotovi. S tem, da se je z deklico najprej telesno združil Urban, potem pa Pankracij, je med tema dvema nastalo razmerje svaštva 3. oziroma 4. stopnje, kar ne predstavlja zakonskega zadržka in se poroka lahko izvrši.⁵

Vikarja Hauserja je leta 1657 nasledil vikar Gregor Nahtigal, ki je 26. septembra 1661 prosil za premestitev iz Črne k sv. Petru v Ljubljani. Svojo prošnjo je utemeljil s tem, da že četrto leto služi v Črni, gornjegrajski župnik pa mu je obljubil, da bo premeščen na boljše mesto, če bo dobro opravljal župnijo Črna. V Črni je službovanje zaradi visokih hribov težavno, v družabnem pogledu pa v Črni ni nobenih izobražencev, da bi se lahko z njimi razgovarjal.⁶

Vikar Nahtigal je bil res kmalu premeščen, ker je leta 1662 prišel v Črno za vikarja Matej Tank (Tangk, tudi Dank). Iz vizitacijskega zapisnika škofa Jožeta Rabatte iz leta 1669 je razvidno, da je bil vikar Matej Tank po rodu iz Gornjega grada, da je bil leta 1669 star 55 let in že 30 let duhonik. Ordiniran je bil na naslov marijanišča v Gornjem gradu; služboval je najprej 4 leta in pol v Gornjem gradu, nato je bil 4 leta kaplan pri sv. Gregorju v Skalajah, nato 4 leta vikar pri sv. Ivanu v Vinskih goricah, potem 11 let vikar pri sv. Elizabeti v Ljubnem in sedaj je sedmo leto vikar v Črni. V moralnem oziru niso imeli farani niti zoper vikarja niti zoper kaplana nikakih pritožb. Vikar je imel tele dohodka: 60 škafov ovsa, 30 škafov pšenice, do 25 hlebčkov sira, do 39 jagenjčkov ter do dveh centov lanu in volne skupno. Ima še dve desetini, ena mu donaša 20, druga pa 9 krajcarjev. Od vsega tega ne plačuje nikakih davkov. Za kaplana je bil v letu 1669 v Črni Luka Kregar, star 40 let, duhovnik 15 let, študiral je čisto logiko in kazuistiko, ordiniran pa je bil na naslov marijanišča v Gornjem gradu. Služboval

⁵ KALj., fasc. 97/10.

⁶ KALj., fasc. 61/9.

je najprej 3 leta v Gornjem gradu, nato eno leto v Kranju, 4 leta je bil kaplan v Lučah, nato 2 leti v Škalah. Potem je bil graščinski kaplan eno leto pri pl. Raunachu in poldrugo leto pri g. Locatelliju v Bohinju. V Črni slušbuje četrto leto. Prosil je škofa za premestitev na boljše mesto.⁷

9. maja 1668 je Bartolomej Stane, črnski faran in podložnik gosposčine Pliberk, vložil za svojo hčerko Nežo, ki je bila zaročena z Jakobom Matvož, njenim sorodnikom, prošnjo za izpregled zakonskega zadržka sorodstva 3. oziroma 4. kolena. Kot razlog za to prošnjo, ki jo je vikar Matej Tank priporočal v ugodno rešitev, je prosilec navedel, da se je s svojo hubo napram pliberški gosposčini zadolžil, da obstaja nevarnost, da jo izgubi in da bi bili s hčerko vred izgnani iz hube, če se ne bi poročila z imenovanim Jakobom Matvož, ki je obljubil, da bo prevzel in plačal vse dolgove gosposčini Pliberk. Škofijski ordinariat v Ljubljani je to prošnjo ugodno rešil. V izdani odločbi se je skliceval na koncesijo, ki jo je dobil ljubljanski škof 8. marca tega leta od kongregacije S. R. universalis inquisitionis v Rimu, da sme dispenzirati zakonske zadržke sorodstva 3. in 4. kolena v primerih, da sta oba zaročenca revna. Na koncu odločbe proglašala škof otroke, ki bi se rodili v tem zakonu, za zakonske (prolemque inde suscipiendam legitimam declaramus).⁸

Ko je 14. aprila 1672 umrl šmihelski vikar Primuž Peer, je vikar v Črni Matej Tank vložil že 23. aprila prošnjo za izpraznjeno mesto v Šmihelu, kakor je že bilo opisano.

Za izpraznjeno mesto Primuža Peera v Šmihelu je bil prosil tudi pliberški kaplan Jurij Riedl. Njegovo prošnjo so priporočali pliberški vikar Jurij Stergar, sodnik in svet mesta Pliberk, grof Kacianer in lastnik gosposčine Radovljica Karl Thurn. Riedl je v svoji prošnji navedel, da je že osmo leto duhovnik, od tega je bil zadnjih pet let kaplan v Pliberku. Ker je dobil župnijo Šmihel črnski vikar Tank, je poslal škof Riedla za vikarja v Črno in je izdal škofijskemu komisarju Leberwurstu dekret, naj Riedla vpelje za vikarja v Črni in naj inventarizira vse premočnine, ki so ostale po njegovem predniku Tanku.

Vikar Riedl je služboval v Črni le do leta 1676, ko je bil premeščen za vikarja v Šmihel, kakor smo to videli pri opisu zgodovine šmihelske župnije. V Črno je prišel leta 1676 za vikarja najprej Matija Maršič, za njim pa še isto leto Andrej Maček.

Leta 1690 je dobil vikar Andrej Maček od škofijskega ordinariata v Ljubljani po izvršeni vizitaciji župnije naročilo, da izvrši tale navodila:

1. Pri krstnem kamnu v župni cerkvi se naj namesti slika sv. Janeza Krstnika, ko krsti Kristusa.
2. Staršem se naj naroči, da bodo pošiljali svoje otroke k nedeljskemu pouku.
3. Poroke se ne smejo vršiti pri podružničnih cerkvah, temveč le v župni cerkvi.⁹

19. maja 1690 je takratni kaplan v Črni Matej Benk (Matthias Wenkh) prosil škofa v pismu za pomoč pri pobiranju bere, ker povzročajo vsako leto ene ali druge sosesčine nereda pri pobiranju in s tem terorizirajo farane. Če ne bo v tej zadevi ničesar ukrenjenega, prosi vikar generalnega vikarja za denarno pomoč. Škof je odločil, naj se v tej zadevi piše grofu Thurnu v Pliberk, kaplan Venk pa naj prosi za kaplanijo v Mozirju, na njegovo mesto pa naj pošljejo gojenca v marijanišču v Gornjem gradu Razika.

Dne 22. januarja leta 1696 je prišlo pred kaplanijo v Črni do incidenta, zaradi katerega je bil tedanji črnski kaplan Janez Bončelič suspendiran in premeščen iz Črne. Nadžupnik in škofijski komisar v Starem trgu pri Slovenj Gradcu Janez Jurij Ernst je bil od škofijskega konzistorija v Ljubljani pooblaščen, da izvrši o tem incidentu kazensko preiskavo. Nadžupnik Ernst je razpisal v tej stvari kazensko razpravo in povabil prizadete stranke v Stari trg pri Slovenj Gradcu na 20. februarja; zaradi vremenskih neprilik pa so stranke prišle na razpravo dan pozneje, t. j. 21. februarja. Na razpravi je nastopil kot tožnik kaplan Bončelič (Joannes Bapt. Wenzellius Cooperator in Schwarzenbach), toženec pa je bil Baltazar Slamnič, gostilničar v pristavi pliberške gosposčine v Črni; Bončelič je tožil Slamniča, da ga je kot duhovnika dejansko napadel in da je nasilno poškodoval poslopje kaplanije.

⁷ KALj., fasc. 21/16.

⁸ KALj., fasc. 67/12.

⁹ KALj., fasc. 166/1.

Prvi je bil zaslišan tožnik Bončelič, ki je izpovedal: 1. Slamnič mi je dal v navzočnosti mnogih ljudi in samega župnika udarec s pestjo v obraz, iztrgal mi je koretelj z vrata, nekega soseda pa je privezal k plotu in ga z vrvjo, ki jo je imel v levi roki, do krvi pretepel; nahujskal je tudi druge, da so ga topli po hrbtu in po rokah in bi mu razbili glavo, če bi Slamniča ne zadržal za roko Klemen Blaznik. 2. Isti dan zvečer je prišel obtoženi Slamnič z več sodrugi pred kaplanijo; njegovi sodrugi so bili Klemen Blaznik, Andrej Bičej ml., Nikolaj Klozer, Andrej Trogarčič, Nikolaj Bovhač, paznik Pavel, Anton Mlinar, Andrej Brinovec, Adam Bičej star. in Urban, sinček tega gospodarja; oboroženi so bili s koli in svetilkami in s tako silo navalili na vrata kaplanije, da so jih razbili in pokvarili ključavnico. Nato so vdrli v spalnico in začeli iz nje vleči Ozvalda Lepanca, njegovo ženo in njeno sorodnico, o katerih so trdili, da so privlečene sumljive Korošice; obe ženski so vlekli za lase, jih zvezali z vrvmi ter jih kruto in s silo premetavali iz roke v roko in to večkrat. Ko je župnik, ki je bil zaradi tega incidenta poklican na kraj dogodka, slovesno v imenu kneza in škofa protestiral in zapretil storilcem najstrožje kazni, je Slamnič nesramno in večkrat kričal: »Kateri knez? Kakšni protesti? Jaz imam od svojega grofa polnomočje, da to delam.« Bončelič je predlagal, naj se zoper Slamniča in soobtožence najstrožje postopa.

Nato je bil zaslišan obtoženec Slamnič, ki je priznal, da je dal kaplanu zaušnico in mu iztrgal koretelj, vse drugo je zanikal. Kar se tiče vloma v kaplanijo, je priznal, da je to storil v družbi z ostalimi. Ko so prišli v kaplanijo, so tam našli obe sumljivi Korošici, ki sta se tam zabavali in prijančevali. Ker jih nista hotela niti župnik niti kaplan od tam odstraniti, so razdrli vrata kaplanije in jih privlekli za lase ven, zanika pa, da bi bili poškodovali streho kaplanije. Kar se tiče kaplana, je znano, da je bil nedavno na obisku pri teh ženskah na Koroškem, da so ga tam vaščani napadli z najbolj sramotilnimi besedami kakor ti si častilec gosposčine, uničevalec ljudstva, ti si prešuštnik. Potem so ga vrgli iz hiše, kar je dokaz, da je ljudstvo proti njemu. Slamnič je tudi zanikal, da bi bil imel od grofa polnomočje, da bi storil opisano dejanje. Res je bil pliberski grof pri njem na obedu, to pa dva dni pozneje; bil je v družbi župnika in je šele takrat slišal o dveh sumljivih Korošicah, ki bi jih bilo treba izgnati iz kaplanije. Grof je bil tako vinjen, da se je komaj vrnil v župnišče, kjer je prenočeval. On Slamnič sam pa je že prej napravil v razjarjenosti to, kar je opisal.

Nato sta bila še zaslišana sotorilca Klemen Blaznik in Andrej Bičej ml., ki sta izjavila, da sta bila dne 21. januarja od Slamniča na zvit način prisiljena, da sta z njim pri napadu na kaplana sodelovala, ni pa nobeden od njiju dejansko napadel duhovnika. Pri napadu na kaplanijo tudi nista sodelovala iz lastnega nagiba, temveč na prigovarjanje Slamniča, ki je zatrjeval, da ima za vse to od grofa polnomočje.¹⁰

Kako je ta pravda končala, iz arhivskih virov ni razvidno. Škofijski komisar Ernst je glede kaplana Bončeliča poročal škofijskemu ordinariatu v Ljubljano, da dvomi, da se bo Bončelič kljub njemu naloženi pokori poboljšal in se ga naj zaradi ekscesov v kaplaniji premesti kamorkoli, na njegovo mesto pa postavi Franca Prislana, ki se je izkazal pri njem za zelo sposobnega pri upravljanju cerkvenega premoženja. In res je škof ta predlog osvojil, ker nahajamo Prislana kot kaplana v Črni od februarja 1696 dalje.

1. septembra 1696 se je vršila vizitacija črnske župnije, pri kateri je vizitator ugotovil tole: Cerkovniško službo opravlja Urban Kraut, podložnik pliberske gosposčine, ki plačuje od svoje hube 3 goldinarje 18 krajcarjev davka na leto. V službo ga je sprejel pokojni vikar Riedl pred 22 leti. Na kolekturi dobiva okoli 9 mernikov pšenice oziroma pšenične moke in 100 hlebkov sira. Od poroke prejema vrednost ene merice vina, od krsta 1 krajcar in kolikor popije, od pogreba otrok 4 krajcarje, od pogreba odraslega pa 8 krajcarjev. Ministrirati ne zna, zna pa njegov sinček. Cerkveni ključarji, ki jih je vikar pred štirimi leti postavil, so tile trije podložniki pliberske gosposčine: Jožef Matvoz, Kancijan Končnik in Jurij Prešeren. Za kaplana je Franc Prislana, doma iz Soštanja, ki je star 34 let in ki je študiral humanistiko in filozofijo z dosego bakalaureata v Gradcu in ravnotam dve leti kazuistiko. Ordiniran je bil na Dunaju na naslov mesta Weittenstein. Duhovnik je 4 leta, dve leti je bil kaplan pri sv. Egidiju, eno leto v Starem trgu pri Slovenj Gradcu, od meseca februarja dalje pa je v Črni. To mesto zaseda po odstranitvi Janeza Krstnika Bončelija do prihodnje sinode v Gornjem

¹⁰ KALj., fasc. 92/3.

gradu. Na beri dobiva 100 mernikov pšenične moke mešano s pšenico in ravnitoliko ovsu. Lanu ne prejema. Za krst dobi dva groša, za poroko eno libro (en funt), za pogreb odrasle osebe prejema osem grošev, za pogreb otroka 30 krajcarjev, za mašo v domači cerkvi pa 9 krajcarjev. Farani so dolžni popravljati poslopje kaplanije, ki pa je sedaj v dobrem stanju.

Za vikarja je v Črni Nikolaj Potočnik, doma tudi v Šoštanju, star 46 let; študiral je humanistiko v Judenburgu in nato 4 leta filozofijo in teologijo v Gradcu. Za duhovnika je bil posvečen v Gradcu in ordiniran na naslov grofa Weilandta Saur. Duhovnik je 21 let, od tega je bil eno leto v Dobrlivasi, 8 let vikar v Kapli, dve leti in pol v Žitari vasi, 4 leta v Rečici in sedaj v Črni četrto leto. Na plači dobiva 20 goldinarjev, na beri 20 mernikov pšenice in ravno toliko pšenične moke ter 40 mernikov ovsu, od lanu in kruhcev ničesar. Za pogreb prejema 45 krajcarjev, za poroko 15 krajcarjev, če pa se vrši poroka brez blagoslova, 6 krajcarjev, za krst merico vina in dva hlebčka kruha. Župna nadarbina ima nekaj njiv in travnikov. Skupni dohodki vikarja so precenjeni na 360 goldinarjev. Vizitator je še ugotovil, da si je vikar na praznik sv. Janeza Krstnika zlomil nogo in od tega dne dalje ne more maševati, v ostalem pa izvršuje svoje dolžnosti v redu.¹¹

Nikolaj Potočnik je izkazan kot vikar v Črni listinsko do približno leta 1710. Njega je nasledil magister Joannes Ampach (tudi Ampoch, Amstach, Amšak), s. Theol. Baccalaureus formatus, vicarius parochiae Nigrofluviensis, do okoli leta 1730. Od leta 1741 do 1759 je bil vikar v Črni Anton Schöpfer, ki je bil leta 1754 star 68 let. Od leta 1759 do 1761 je upravljal župnijo kot provizor Avgust Jožef Fakin, ker verjetno vikar Schöpfer zaradi starosti ni mogel več sam izvrševati te službe. Od leta 1762 do 1770 je služboval kot vikar v Črni Daniel Jurij Križ (podpisoval se je tudi Daniel Georgius Krischner). Od leta 1771 dalje pa je izkazan kot vikar v Črni Peter Babnik (Petrus Babnigg). Kot kaplana sta listinsko ugotovljena leta 1754 Janez Jurij Pogačnik in leta 1766 Jodok Princ.

V naslednjem bo prikazana tudi za župnijo Črna tabela s statističnimi podatki o številu prebivalstva, o krstih, porokah in o številu umrlih faranov za leta, ki sem jih mogel ugotoviti v listinskih virih.

Letnica	Communi- cates	Non communi- cates	Skupaj faranov	Rojstva	Poroke	Smrti
1665	1512	638	2150			
1696	1500	500	2000			
1698	1400	500	1900	81	14	116
1708	1450	410	1860	56	17	46
1710	1448	408	1856	58	10	98
1714	1714	275	1989	62	12	122
1715	1822	144	1966	64	13	132
1718			1967	64	12	65
1722	1800	188	1988	66	13	46
1723	1833	155	1988	62	10	60
1741	1470	390	1860	61	9	108
1747	1418	438	1856	64	13	34
1750	1269	393	1672	64	22	41
1752	1574	372	1946	59	14	81
1754	1418	510	1928	72	15	63
1759	1202	255	1457	54	4	36
1760	1250	342	1592	53	25	53
1761	1285	315	1668	54	5	50
1763	1224	170	1394	54	11	29
1764			1266	45	17	33
1765			1562	51		34
1766	1196	334	1530	49	3	24
1767	1182	283	1465	41	10	54
1768	1193	287	1521	41	16	57
1769	1182	281	1515	52	16	37
1770			1488	45	12	48
1771	1285	228	1513	43	12	73

¹¹ KALj., fasc. 166/2 in 166/3.

V župniji Črni je živele povprečno okoli 2000 oseb; ko je bila leta 1755 ustanovljena v Mežici samostojna župnija, je bil tej novo ustanovljeni župniji dodeljen tudi del teritorija župnije Črna in je število faranov padlo na približno 1500 prebivalcev na leto.

Zanimivo je tudi primerjati število rojstev in število smrtnih primerov. Medtem ko je število rojstev v zgoraj prikazanih letih precej izenačeno, je razlika v številu smrtnih primerov večja. To je pripisati predvsem umrljivosti otrok in leta 1715 kuge, ki je tisto leto razsajala na Koroškem. V letu 1710 je umrlo v župniji Črna 98 oseb, od teh je bilo po izkazu takratnega vikarja 66 otrok; po vsej verjetnosti je to leto pobrala toliko otrok kaka otroška epidemija. V letu kuge 1715 je med 132 umrlimi bilo 62 otrok. Večja umrljivost otrok je izkazana še v letu 1714, ko je umrlo 20 otrok in v letu 1723, ko je od 60 umrlih izkazanih 20 otrok.

Za leto 1754 je ohranjen tudi za župnijo Črna poimenski seznam vseh faranov z navedbo imena in priimka, starosti, spola, poklica in bivališča posamezne osebe. Po poklicu sem ugotovil 11 krojačev, 4 čevljarje, 4 tesarje, 3 zidarje, 2 mlinarja, 2 gostilničarja, enega žganjekuha, enega krznarja, enega topilca železa, 15 do 20 rudarjev in več kot 20 beračev. V pristavi pliberške gosposčine so stanovali kot uslužbenci te gosposčine oskrbnik, dva birača in stražar ter gostilničar, ker je, kakor je bilo že poprej opisano, imelo pliberško gosposstvo v tej svoji pristavi gostilniško obrt, ki jo je dajalo v zakup. V kraju Črna sta bivala v tem času, to je v drugi polovici 18. stoletja, dva pobiralca davkov, cesarski in deželni (Kaiserlicher Einnemer in Landschaftlicher Einnemer). Kot duhovnika sta v tem seznamu navedena 68-letni vikar Anton Schöpfer in 32-letni kaplan Janez Jurij Pogačnik.¹²

Če ob zaključku primerjamo družbenopolitične prilike prebivalstva župnije Črna z enakimi prilikami v župnijah Pliberk in Šmihel pri Pliberku, pridemo do sklepa, da je bila stanovska razlika med višjim slojem prebivalstva, to je bilo na deželi duhovništvo, in med nižjim slojem, ki so ga predstavljal kmečki podložniki, v župniji Črna še globlja v škodo podložnikov kot v ostalih dveh župnijah. To nam najbolj očigledno potrjuje primer vikarja Banka, ki je kaznoval sina kmečkega podložnika zaradi tega, ker je imel ljubavno razmerje z njegovo nečakinjo in kljub temu, da se je hotel z njo poročiti, z denarno globo, na plačilo odškodnine in ga dal zapreti v pliberški grad, kamor so zapirali kriminalne zločince. Na drugi strani pa so duhovniki, ki so v Črni službovali kot vikarji in kaplani, imeli težave pri izvrševanju svoje službe. Vseh šest podružničnih cerkev je bilo postavljenih visoko v hribih in oddaljenih tudi po več kilometrov od župne cerkve, pri vsaki teh cerkev pa je bilo treba brati vsako leto po 10 obveznih maš, kar je bilo posebno v zimskem času vezano z velikimi napori. Pri tistih podružničnih cerkvah, kjer je obstajalo pokopališče, so morali, kakor smo videli, pogosto pokopavati mrlične brez navzočnosti duhovnika. Duhovniki v Črni niso imeli nikake prave družbe, kakor je to navajal eden vikarjev v svoji prošnji za premetitev, zato so se vdajali pijači in razuzdanemu življenju, kakor smo to videli v primeru kaplana Bončeliča. Ta napad na kaplanijo, na kaplana in na »dve sumljivi Korošici« je izviral morda iz konkurenčne zavisti črnskega gostilničarja, dokazuje nam pa, da duhovniki kljub stalnim okrožnicam škofov svojim župnikom, vikarjem in beneficiatom, da se v cerkvenih poslopih ne sme kupčevati z alkoholnimi pijačami ali tam izvrševati gostilniške obrti, teh strogih škofovih ukazov niso dosti upoštevali.

V gospodarskem pogledu se je prebivalstvo župnije Črna bavilo po večini s kmetijstvom. Zaradi hribovitega terena pod Peco, Olševo, Raduho in Plešivcem (Uršljo goro) je bilo obdelovanje polja težavno in so kmečke podložne družine prvenstveno gojile živinorejo. Da so kmetje v primerih zadolžitve ali iz kakih drugih razlogov mogli obdržati kmetije v posesti svoje družine, je prišlo pogosto do porok med sorodniki, to je med bratranci in sestričnami (4. koleno sorodstva po cerkvenem pravu) in med strici in nečakinjami ter tetami in nečaki (3. koleno sorodstva po cerkvenem pravu), za kar so morale prizadete stranke prositi škofijski ordinariat za izpregled tega zakonskega zadržka in kar je prikazano v dveh primerih tudi za župnijo Črna. Obrtne dejavnosti v območju župnije Črna, ki je bila teritorialno zelo razsežna, leta 1754 ni bilo veliko. Med obrtniki je bilo največ krojačev. Zanimivo je, da se je v tem oddaljenem kraju Koroške naselil krznar, kar moramo pripisati izvrševanju lova v tem področju koroške dežele. Obširni

¹² KALj., fasc. 166/1.

smrekovi in bukovi gozdovi tega predela Koroške so dajali zavetje srnam in jelenom. V alpskem svetu Pece, Olševe, Raduhe in Plešivca so se pasle številne črede gamsov. V tistih časih so v naših gozdovih živalarili tudi še volkovi in medvedje. Vsa ta našeta divjad je spadala v visoki lov, ki je bil privilegij fevdalne gosposke. Zato je tembolj zanimivo, kakor je bilo opisano že v uvodu naše razprave, da je gosposčina Pliberk dala dvanajstim tej gosposčini podložnim kmetom iz Črne in okolice dovoljenje, da so smeli v loviških okoli Črne izvrševati visoki lov. Meso uplenjene divjadi so morali oddajati v pliberški grad, za odstrel oziroma za uplenitev divjadi pa so smeli obdržati kože in kožuhovino uplenjene divjadi, ki so jo potem ali prodali ali dali ustrojiti krznarju v Črni, ki je imel s tem dovolj dohodkov za preživljanje. V tem alpskem predelu Koroške tudi ni bilo vinogradov, med prebivalstvom pa tudi nisem ugotovil nikogar, ki bi se bil bavil s kuhanjem kamenega ola, slovenskega piva na Koroškem; na hribovitih njivah tega področja ni uspelo saditi ječmena, ki je bil ena glavnih potrebščin pri varjenju tega piva. Kmetje so za svoje potrebe prešali sadje ter pridelali jabolčnik in tépkavec, iz tropin pa so kuhali žganje, ki so ga kuhali tudi iz brin in drugih gozdnih sadežev. Eden prebivalcev v Črni se je tudi obrtoma bavil z žganjekuho, kar bi moglo služiti kot dokaz, da so bile žgane pijače iz tega predela Koroške znane kot dobre in kvalitetne. V seznamu faranov župnije Črna iz leta 1574 je okoli 20 prebivalcev označenih kot knapi, kar je nadaljnji dokaz, da so v okolici Črne v tem času že kopali svinčeno rudo in to po vsej verjetnosti v predelu podružnične cerkve sv. Helene, ker se glavni rov tega rudnika še danes imenuje Helenin rov (Helenagraben).

Kar se tiče socialnih prilik in tem delu Koroške, smemo sklepati, da je bila tu revščina podložnih kmečkih družin zaradi hribovite lege njihovih kmetij večja kot ona prebivalcev ravninskih delov Koroške; dajatve gosposčinam in cerkvi so bile povsod enake, pridelovanje poljskih pridelkov pa je terjalo večjih naporov in je bil tu pridelek kvantitativno manjši. Zato je v tem delu Koroške značilno tudi veliko število oseb, ki so v seznamu iz leta 1754 označeni kot berači. To so bili kmečki hlapci in dekle, ki so morali zapustiti delo na kmetijah zaradi starosti, bolezni in delanezmožnosti, njihovi kmečki delodajalci pa jih tudi niso mogli sami vzdrževati; ta služinčad je bila na milost in nemilost prepuščena beračenju. Ta pojav je obstajal v hribovitih delih Koroške še v začetku 20. stoletja, kar je tako slikovito opisal Prežihov Voranc v romanu Jamnica za vas Kotle, ki so bile sosedna župnija Črne. Cerkev je kazensko preganjala zakonce, ki niso živeli v skupnem gospodinjstvu in tudi ta okolnost je najbolj prizadela poročene kmečke posle, ki niso imeli svojega doma in ki so bili zaposleni na različnih kmetijah ločeno eden od drugega.

V kulturnem pogledu ni bilo za čas, ki ga opisujemo, zaslediti za območje črnske župnije kaknega vidnejšega napredka, nasprotno, zaradi oddaljenosti kmetij je trpel obisk otrok pri nedeljskem pouku. Videli smo, da je moral škofijski ordinariat po izvršeni vizitaciji župnije naročiti vikarju v Črni, naj očetom tistih otrok, ki so bili zreli za pouk, naroči, da bodo svoje otroke bolj redno pošiljali k pouku.

V narodnostnem pogledu pa je bilo prebivalstvo črnske župnije skoz in skoz slovenske narodnosti in tudi duhovniki, ki so tu službovali, so bili Slovenci, kakor nam to izpričujejo njihovi priimki. Duhovniki pa so morali razen slovenščine poznati latinščino in nemščino v govoru in pisavi. S škofijskim ordinariatom so morali dopisovati v latinščini, z deželnimi uradi v Celovcu in z državnimi uradi v Gradcu in na Dunaju pa v nemščini. Posebno izurjeni v besednem skladu latinskega jezika pa so bili razni škofijski vizitatorji, ki so morali pri opisovanju cerkvenih poslopij in cerkvenega inventarja dobro poznati latinske strokovne izraze o cerkvenem stavbarstvu in o cerkveni ornamentiki. Tudi v cerkvenem sodstvu so v preiskovalnem postopku in pri sodnih razpravah pred škofijskim konzistorijem v Ljubljani pisali zapisnike v nemškem jeziku, ker pa so bile stranke v veliki večini Slovenci, ki nemško niso razumeli, so sodni organi sestavljali prisege v slovenskem jeziku. Te slovenske prisege so v arhivskih listinah okranjene in so bile objavljene v posebni razpravi.¹³

¹³ Dr. Anton Svetina v razpravi: Jože Koruza, »O zapisanih primerih uradne slovenščine iz 16., 17. in 18. stoletja«, Jezik in slovstvo 1972/73, št. 7–8, str. 250 ss.

VOGRČE

Gotbert Moro opisuje nastanek župnije Vogrče in njeno zgodovino takole:¹⁴ »Cerkev je verjetno ustanovila rodbina Juneckerjev, za njimi pa je prišla v last Spanheimov. Že leta 1251 nahajamo v neki listini deželnega kneza župnika iz Vogrč kot pričo. Leta 1264 je podaril vojvoda Ulrik Sigfridu iz Marenberka pravico do patronata v kapeli Vogrče (Richenberge) za zidavo samostana, ki ga je hotel ta ustanoviti v kanalski dolini. Ker pa do ustanovitve samostana ni prišlo, je patronska pravica čez to cerkev ostala v rokah deželnega kneza. Kot lastninska cerkev je imela naziv kapela, njen imetnik pa je izvrševal vse pravice župnika, zato je že leta 1251 omenjen neki plebanus. Ta župnija je bila po svojem teritoriju vedno zelo majhna, zato že ta okolnost izpričuje njen nastanek kot lastninsko cerkev. V 13. stoletju je bila tudi že cerkveno priznana kot samostojna župnija. Ker je ležala v okolišju stare prafare sv. Mihaela pri Pliberku, je prišla leta 1461 v sestav ljubljanske škofije, ne da bi bila v ustanovni listini te škofije posebej omenjena. Pri župniji Pliberk je obstajal beneficij sv. Janeza Krstnika, ki se prvič imenuje leta 1362 in ki je donášal tako malo, da beneficiat od njegovih dohodkov ni mogel živeti. Dne 21. 3. 1671 je cesar Leopold I. podaril pliberškemu mestnemu svetu pravico, da je predlagal za ta beneficij tri duhovnike, od katerih je potem deželni knez kot patron tega beneficija prezentiral enega ljubljanskemu škofu v potrditev. Leta 1755 je župnija Vogrče donášala letno 113 goldinarjev dohodka, pliberški beneficij sv. Janeza Krstnika pa 163 goldinarjev, ker je Andrej Schneider, ki je leta 1762 umrl, ta beneficij povečal. Da bi ohranili župnijo Vogrče pri življenju, je bil ta beneficij na predlog okrožnega urada v Velikovcu z dvornim dekretom z dne 3. julija 1756 priključen župniji Vogrče. Od tega časa dalje je imel pliberški magistrat pravico, da je pri zasedbi župnije Vogrče predlagal tri duhovnike, od katerih je potem deželni knez kot patron te župnije prezentiral enega ljubljanskemu škofu v potrditev.«

Ker je imel za župnijo Vogrče prezentacijsko pravico deželni knez, so si vsi župniki te župnije nadevali naslov parochus caesareus — cesarski župnik.

Preden preidemo na opis zgodovinskih dogodkov v župniji Vogrče, naj bo prikazano, kako je Eberhard Kranzmayer¹⁵ tolmačil etimološki izvor besed Vogrče, nemško Rinkenberge: »Ta kraj je označen listinsko iz leta 1208 'de Rinchenberge', kar bi naj pomenilo v srednjevisoki nemščini rinke in po sedanji nemščini 'Ring'. Slovensko Vogrče, v narečju Vogrice, pa je v zvezi s slovensko označbo za oger, voger, nemško Ungar; ta beseda se nanaša ali na kakega starega Madžara ali pa, ker ta narod na Koroškem ni bil nikoli stalno naseljen, za kako avarsko taborišče, ker ni izključeno, da je obstajala v teku poznejših dogodkov kaka vas z imenom 'Obriče', to je Avarska vas, ki so jo potem preimenovali v 'Ogriče', to je Madžarska vas.«

Dvomim, da bi bila ta izvajanja Kranzmayerja v jezikovnem pogledu pravilna. Na kraj Vogrče meji vas Rinkole, ki je bila podružnica župnije Šmihel. Kranzmayer razlaga ime tega kraja takole: »Rinkolach, slovensko Rinkole, v slovenskem narečju Rinkovlje, pokrajina ob isti Rinki, po kateri je bil imenovan hrib Rinkenberge.«

Tudi ta razlaga Kranzmayerja se mi ne zdi pravilna. Če je morda smatrati njegovo razlago slovenskega imena Vogrče kot pravilno, pa je pomen besed Rinkenberge in Rinkolach, da izvirajo iz nemškega korena Ring, več ali manj iz trte zvit. Pravilneje bi morda bilo pripisati izvor teh dveh besed imenu kake osebe, ki je bila lastnik ali vsaj upravitelj ozemlja, kjer je to naselje nastalo in kamor je spadal bližnji hrib. Tej osebi je bilo morda ime Rinko, Ringo ali tudi Rinčo, saj je v dobi preseljevanja narodov dobilo mnogo krajev imena po vidnejših osebah, ki so se tam naselile in tam živele.

Leta 1571 je prišlo med zakupnikom gosposčine Pliberk baronom Davidom Ungnadom in med župnikom v Vogrčah Jakobom Grudnom do spora, ker si je baron Ungnad lastil patronske pravice nad župnijo Vogrče in njenimi farani. 5. maja 1571 piše župnik Gruden baronu Ungnadu, da je edino deželni knez v cerkvenih in političnih zadevah njegova predpostavljena oblast, zato ne priznava Ungnadu nikakih pravic, da bi se vmešaval v cerkvene in politične zadeve njegove

¹⁴ Gotbert Moro, l. c. str. 141.

¹⁵ Eberhard Kranzmayer, Ortsnamenbuch von Kärnten, Klagenfurt 1958, 2. del, str. 179.

župnije ali da bi imel kakršnokoli jurisdikcijo čez njegovo osebo ali nad podložniki župne nadarbine. Istočasno se je Gruden v tej zadevi pritožil na vlado v Gradec. Na to pritožbo je izdal nadvojvoda Karl dekret in deklaracijo, datirano v Gradcu dne 26. novembra 1571. Uvod te listine se glasi: »E. Fr. Drh: Erzherzogen Carols zu osterreich decretum vnd declaration vber die hochperachtige: vnd Lutherische Vermessenheit Daiden Vngnadens Freyherrens zu Sonnegkh, Pfanndt Inhabers der Herrschafft Pleyburg...«; nadvojvoda očita tu Ungnadu, da je njegova predrznost vsega preziranja vredna in luteranska. S tem dekretom je bilo pritožbi župnika Grudna ugodeno. Ungnadu je bilo prepovedano vmešavanje v cerkvene in posvetne zadeve župnije Vogrče, le v kolikor bodo zastavni komisarji na Koroškem Ungnadu priznali pravice iz odvetništva, bo Ungnad smel pobirati dajatve iz teh pravic.¹⁶

Ko je škof Janez Tavčar leta 1581 vizitiral svoje koroške župnije, ni mogel priti osebno v Vogrče, ker je bil zadržan s posvečenjem neke cerkve in oltarjev. Dal pa je poklicati župnika Jakoba Grudna in nekaj vidnejših oseb iz župnije Vogrče v Pliberk. Pri tej priliki je škof pozval župnika Grudna, naj svojo službo dobro opravlja in naj takoj odstrani konkubino, če tega ne bi storil, bo najstrožje kaznovan.¹⁷

Dne 9. avgusta 1602 je pliberški vikar in škofijski komisar Janez Wolff pisal škofu Tomažu Hrenu o trdovratnosti župnika Jakoba Grudna v Vogrčah. Wolff piše, da je iskal in poskušal razna sredstva, ni pa ničesar dosegel in si tudi ne upa ničesar podvzeti brez krvoprelitja (one mordt vnd bluetverkiessen). Wolff je istočasno pisal tudi Grudnu in ga z dobrimi besedami pozval, naj se spametuje. Gruden je na to pismo odgovoril, naj se počaka, kako bo Gradec odločil. Kaj je bil povod trdovratnosti župnika Grudna in kaj je bil vzrok tega spora, pa iz listinskega gradiva ni razvidno.¹⁸

V začetku decembra 1605 je župnik Jakob Gruden zbolel in je bilo pričakovati, da bo umrl. To izvememo iz pisma, ki ga je poslal škof Tomaž Hren 9. decembra 1605 svojemu škofijskemu komisarju in vikarju v Starem trgu pri Slovenj Gradcu Andreju Tavčerju. Škof naroča komisarju, naj izvrši tele poizvedbe:

1. Gospod Andrej se naj poda osebno v Vogrče, tam naj obiše bolnega duhovnika Jakoba Grudna (s tem, da s škofovskim pozdravom in blagoslovom položi v imenu škofa roke na njegovo glavo), naj ga izpove in če bo mogoče, obhaja ali da v poslednje olje.

2. Nato naj ga vpraša, ali se bo prostovoljno odpovedal župniji brez vsakršne-koli simonije.

3. Ugotovi naj, ali je upanje, da ozdravi.

4. Dožene naj, koliko faranov šteje župnija in ali bi se dalo upravljati župnijo po enem izmed obeh pliberških kaplanov ter v župnikovem imenu brati maše, opravljati krstitev itd.

5. Ugotovi naj, v kakem stanju se nahaja župnišče.

6. Škofijskemu ordinariatu naj pošlje kopijo urbarja.

7. Ugotovi naj, ali so plačani vsi davki.

8. Dožene naj, ali ima cerkev v zvezi s plačevanjem davkov kake spore.

9. Ugotovi naj, ali ima cerkev kaj upnikov ali dolžnikov.

10. Pregleda naj inventar župnišča in naj ugotovi, ali bo Gruden zapustil po smrti inventar, kakor ga je prevzel in ali bojo potrebna kaka popravila.

11. Dožene naj, ali ima Jakob Gruden kaj premoženja.

12. Vpraša naj župnika Grudna, ali dovoli, da bo pliberški vikar njegov predpostavljeni, kako dolgo bo trajala njegova bolezen in katera oseba mu streže.¹⁹

Župnik Jakob Gruden je kmalu nato umrl. To izvememo iz prošnje duhovnika Janeza Plehana z dne 26. februarja 1606, v kateri je navedeno, da je bil prejšnji župnik v sv. Petru pri Ljubljani premeščen k župniji Vogrče.²⁰

Ko je ljubljanski škof Oton Friderik Buchheim leta 1641 vizitiral svoje štajerske in koroške župnije, je prišel 21. julija zvečer k župni cerkvi sv. Florijana v Vogrčah, kjer je najprej zaslišal oba cerkvena ključarja, ki sta mu poročala, da ima župna cerkev nekaj podložnih kmečkih družin in nekaj travnikov, kar

¹⁶ KALj., fasc. 55/8.

¹⁷ KALj., fasc. 21/2.

¹⁸ KALj., fasc. 55/18.

¹⁹ KALj., fasc. 93/43.

²⁰ KALj., fasc. 71/9.

donaša cerkvi 6 do 7 goldinarjev letnega dohodka. Razen tega ima cerkev dohodek od enega mlina. Cerkvi pripada 30 krav in 50 ovc, podvrženih davkom, kar donša letno 12 goldinarjev. O kakih javnih škandalih ni v župnijski ničesar znanega. Ker se je delala noč, se je škof vrnil v Pliberk in je pooblastil pliberškega vikarja, da je izvršil dokončno vizitacijo župnije Vogrčeh. Ta je potem ugotovil, da je v Vogrčah za župnika Jurij Vastelič (Wastellig, tudi Vastelj ali Bastelj), ki je na tem službenem mestu dve leti. Rojen je bil kot sin meščana v Pliberku, ordiniran je bil na naslov samostana v Šent Pavlu. Duhovnik je 18 let, poprej pa je služboval izven ljubljanske škofije. Kaplana nima. Prezentacijsko pravico ima deželni knez. V župnišču nima nobene sumljive osebe. Župnija nima nobene podružnice. Urbar se nahaja v Gornjem gradu.²¹

20. marca 1646 je generalni vikar ljubljanske škofije Franc Maksimilijan Baccano prejel dopis dvorne pisarne cesarja Ferdinanda III., izdanem v Gradcu dne 7. februarja 1646, naj da svoje mnenje in priporočilo k prošnji duhovnika Jožeta Dobrnika za namestitev po umrlem župniku Juriju Bastlju izpraznjeno mesto pri župniji sv. Florijana v Vogrčah. Ljubljanski škof Oton Friderik Buchheim pa je priporočil na izpraznjeno mesto drugega duhovnika, 27. junija 1646 je namreč v pismu iz Gornjega grada naročil svojemu komisarju in vikarju v Pliberku Sebastijanz Pichler, naj zapriseže in instalira na faro Vogrčeh Jakoba Lanšiča, duhovnika akvilejskega patriarhata. 7. junija mu je bil škof izstavil tudi namestitveni dekret s pripombo, da ima on kot škof od koroškega deželnega kneza potrjeno pravico investiture, konfirmacije in indukcije za to župnijo.²²

Leta 1652 je koroške župnije vizitiral nadžupnik in škofijski komisar iz Braslovč Filip Terpin, kakor je to bilo že opisano pri župnijah Pliberk, Šmihel pri Pliberku in Črna. Dne 24. marca 1652 je prišel vizitirat župno cerkev sv. Florijana Mučenika v Vogrčah. V cerkvenem urbarju je ugotovil, da ima cerkev v posesti štiri podložne družine in en domec, kar donša cerkvi 16 reparjev zakupnine (vrednost reparja je znašala 30 novčičev, skupno torej 480 novčičev ali dva goldinarja, ker je vrednost goldinarja znašala 240 novčičev). Davku podvržene živine je imela cerkev 37 krav in 120 ovc. Razen tega je cerkvi pripadal mlin, ki je bil v imenjski napovedi z 30 krajcarji 4 novčiče. Cerkev je od tega mlina prejemale 8 goldinarjev, morala pa je plačevati od tega mlina na davkih in drugih obveznostih dva goldinarja. Cerkev je imela še nekaj njiv v Vogrški gmajni, imenovanih »Na Brajdah«. Od teh njiv je cerkev plačevala na davkih 3 goldinarje 12 krajcarjev. Nadalje je cerkev imela desetino, ki je donšala 24 novčičev. Nato je vizitator zaslišal oba cerkvena ključarja Bartolomeja Cebularja in Bartolomeja Vodovnika, ki sta poročala, da je pri tej cerkvi zelo velik naval ljudstva na dan sv. Florijana, ko pride skupaj do 12 duhovnikov, za katere mora cerkev plačati obed, kar znaša 9 do 10 goldinarjev, leta 1651 so znašali ti stroški celo 13 goldinarjev. Nato je vizitator zaslišal župnika Jakoba Lanšiča in ugotovil, da je bil Lanšič po rodu iz Kapel, to je na teritoriju mesta Kapele v akvilejski patriarhiji. Svojo od cesarja izdano prezentacijsko listino je bil izročil škofu v Gornjem gradu, kjer jo imajo shranjeno. Od svojega škofa je bil potrjen 22. junija 1646, ordiniran pa je bil na naslov samostana v Osojah. Duhovnik je 24 let, od tega je 2 leti služboval v Dobrlivasi, 12 let kot kaplan v Pliberku in 3 leta v Šmihelu, v Vogrčah pa je šesto leto in bo začetkom julija stopil v sedmo leto. V vseh teh službah je imel pravico do dušebrižništva. Študiral je retoriko v Celovcu in dve leti kazuistikso v Gradcu. Drugi dan, 25. marca so farani prosili vizitatorja, naj jim dovoli postaviti na dan sv. Florijana oltar pred cerkvenimi vrati, ker je cerkev majhna in pride na ta dan v Vogrčeh ogromna množica ljudstva. Vizitator jim je odgovoril, da bo o tem odločil škof, ko bo prišel v Vogrčeh.²³

Leta 1656 je župnik Lanšič na sinodi v Gornjem gradu zatožil župnika iz Marenberga, da je poročil v Marenbergu farana župnije Šmihel pri Pliberku Filipa Peka s pripadnico župnije Vogrčeh Heleno Žnidar kljub temu, da sta bila zaročenca v krvnem sorodstvu 4. kolena.²⁴

Župnik Jakob Lanšič je umrl leta 1667, v Vogrčah je torej župnikoval 21 let. Škofijski ordinariat je pooblastil nadžupnika in škofijskega komisarja v Starem trgu pri Slovenj Gradcu Leberwursta, da inventarizira in preceni njegovo zapu-

²¹ KALj., fasc. 51/9.

²² KALj., fasc. 133/28.

²³ KALj., fasc. 52/10 in 52/11.

²⁴ KALj., fasc. 41/9.

ščino. Cenitve, ki je trajala šest dni, so se razen Leberwursta udeležili še vicedomski referent za cenitve iz Celovca, s katerim je dopotoval tudi vicedomski zapisnikar, ter vikar in škofijski komisar iz Pliberka. Premoženje pokojnega župnika je bilo precenjeno na 540 goldinarjev 45 krajcarjev in 2 novčiča. Dolgovi in stroški inventure so znašali 382 goldinarjev, 22 krajcarjev in 1 novčič, tako da je znašala čista zapuščina 158 goldinarjev, 23 krajcarjev in 1 novčič. Med stroški inventure in cenitve so zanimivi prejemki, ki so jih prejeli člani te zapuščinske razprave: vicedomski komisar iz Celovca je dobil za 6 dni dela 50 goldinarjev in posebej 18 goldinarjev za potne in druge stroške, vicedomski pisar je dobil 25 goldinarjev in pliberški vikar 18 goldinarjev. Zanimiva je tudi cenitev živine, ki jo je pokojni župnik imel v hlevu:

Par volov	30 f
Star konj	9 f
3 plemenske svinje vsaka po 3 f	9 f
2 svinji krmači vsaka po 2 f 4 rep.	5 f

Vicedomski komisar iz Celovca je torej prejel za svoje delo pri tej zapuščinski razpravi toliko, kolikor je bilo vrednih par volov.

Po smrti župnika Lanšiča je bil za župnijo Vogrče z razpisom deželnega kneza cesarja Leopolda I. z dne 22. aprila 1667 prezentiran Florijan Staudekar, 62-letni župnik iz Djekš, ki ga je bil ljubljanskemu škofu priporočil tedanji generalni vikar za južno Koroško Jurij Marko v Velikovecu. Škof je kmalu nato pooblastil pliberškega vikarja, da instalira Staudekarja za župnika v Vogrčah.²⁵

Septembra leta 1669 je ljubljanski škof Jožef grof Rabatta vizitiral župnijo Vogrče,²⁶ pri kateri priliki je ugotovil, da je tamkajšnji župnik Florijan Staudekar po poreklu Korošec, doma v Pliberku, star 66 let, duhovnik 54 let, ordiniran na naslov samostana sv. Andreja v Labotski dolini. Po dovršenih humanističnih študijah v Celovcu je študiral v Gradcu eno leto logiko in eno leto kazuistiko. Služboval je najprej kot kaplan v Črni in v Šmihelu pri Pliberku, nato 8 let v Selnici (Celniz) v sekovski škofiji, potem 4 leta pri cerkvi sv. Magdane v Volšpergu, nato je bil 18 let župnik na Djekšah in sedaj dve leti župnik v Vogrčah. Njegovo znanje je malenkostno in bi bilo želeti, da bi bil tako bogat na zgovornosti kot je na zlatu; od svojega premoženja je bil namreč podaril samostanu v Šentandražu v Labotski dolini kot ustanovo 1000 goldinarjev, z obrestmi tega kapitala naj vzdržujejo enega gojca tega samostana. V zvezi s to ustanovo je zanimiva ugotovitev zgodovinarke Pagitz-Roscher, da je takratni prošt avguštinskega samostana v Šentandražu Martin Sanni (1669—1688) uporabil teh 1000 goldinarjev, ki jih je župnik Staudekar namenil kot ustanovo, za nakup imenja Mollhof.²⁷

Zoper župnika Staudekarja pa so cerkveni ključarji in farani iznesli vizitatorju tele pritožbe:

1. Župnik ni več zmožen, da bi sam sestavljal cerkvene račune; v te svrhe najema enega ali drugega pisarja in za plačevanje tega pisarja jemlje cerkveni denar.

Vizitator je naročil župniku, naj ali sam sestavlja cerkvene račune, če pa tega zaradi starosti ne more, naj pisarja plača s tistim goldinarjem, ki ga prejema od cerkve za svoje delo.

2. Župnik hoče od cerkve po nižji ceni odkupiti predivo in volno, ki bi jo cerkveni ključarji lahko prodali drugim po boljši ceni. Župniku je bilo naročeno, da tega ne sme več delati, če pa že od cerkve kupi te stvari, jih mora plačati kot drugi.

Nato je vizitator zaslišal še oba ključarja Janeza Honečnika in Ruperta Nočpera, ki sta izjavila, da župnik Staudekar opravlja svojo duhovniško službo v redu.

Po vrnitvi vizitatorja v Pliberk je prišla k njemu še Uršula Kerviž iz Vogrče, ki se je pritožila zoper vogrškega župnika, da je razveljavil in predrugačil testament njenega umrlega moža Kolmana Kerviča, podložnika župnije Vogrče. Testament je bil pravilno sestavljen pred pričami in ga je potrdil tudi pliberški vikar Stergar, ki je bil takrat provizor župnije Vogrče. Ker vizitator ni imel več časa,

²⁵ KALj., fasc. 153/29.

²⁶ KALj., fasc. 21/16.

²⁷ Magda Pagitz-Roscher, Das Augustiner — Chorherrenstift St. Andrä im Lavanttal, Carinthia I, 1967, str. 508.

da bi poklical župnika Staudekarja na zaslišanje, je naročil pliberskemu vikarju Stergarju, da o pritožbi Uršule Kervič pisмено poroča nadžupniku in škofijskemu komisarju Frideriku Leberwurstu v Starem trgu pri Slovenj Gradcu, ki naj to zadevo razišče.

Da dohodki vogrškega župnika niso bili majhni, nam dokazuje imenjska cennitev župne nadarbine iz leta 1667, ki je znašala 11 funtov 6 reparjev 10 novčičev. Župna nadarbina je imela v svoji posesti 9 podložnih družin ter 6 kajžarjev. Od tega je moral župnik plačevati na davkih 35 goldinarjev 3 krajcarje 24 novčičev, na vojaških dajatvah pa 41 goldinarjev 4 krajcarje.

30. julija 1668 je župnik Staudekar vložil na škofijski ordinariat v Ljubljano prošnjo, naj pošlje v Vogrče prelata, da bo posvetil novi zvon v cerkvenem stolpu.²⁸

Dne 7. aprila 1671 je bila v Pliberku sodna razprava, pri kateri sta dva podložnika župnije Vogrče tožila župnika Florijana Staudekarja, da je pri plačevanju dolgov nastopal kot porok. Sodišču je predsedoval vicedomski sekretar iz Celovca Burkhard Steindl, prisednik pa je bil pliberski vikar Stergar. Župnik je bil v obeh primerih oproščen.

V začetku leta 1678 je župnik Staudekar umrl. Cesar Leopold I. je na njegovo mesto prezentiral župnika v S. Salvatorju Ivana Jurija Maherja. Dvorna pisarna cesarja Leopolda je v pismu z dne 21. aprila 1678 pooblastila ljubljanskega škofa, da ga investira.²⁹

30. oktobra 1682 je škofijski komisar v Starem trgu pri Slovenj Gradcu Leberwurst v župnišču v Pliberku zasliševal priče v kazenskem procesu zoper Urbana Vresnika, podložnika župne nadarbine v Vogrčah, ker je 25. julija napadel na njivi župnika Maherja, ki je tam pobiral desetino, in ga do krvi ranil na glavi. Kako se je ta proces končal, iz ohranjenega listinskega gradiva ni razvidno.

Leta 1690 je dobil vogrški župnik po izvršeni vizitaciji župnije od škofijskega ordinariata dekret, ki mu je med drugim nalagal, naj duhovniku, ki poučuje farane, daje namesto obeda pol goldinarja.³⁰

V prvi polovici leta 1693 je župnik Ivan Jurij Maher hudo zbolel. To izvemo iz ukaza namestnika deželnega vicedoma v Celovcu z dne 15. junija 1693, v katerem naroča vicedom, naj župnik Maher ugodi zahtevam bivšega kaplana v Wolfsbergu Ivana Jakoba Zedlitzja o odškodnini. Kaplan Zedlitz je namreč večkrat nadomestoval župnika Maherja na njegovo prošnjo, župnik Maher pa mu je obljubil, da bo resigniral na župnijsko mesto v Vogrčah v njegov prid. Vsled tega je kaplan Zedlitz svoje kaplansko mesto v Wolfsbergu odpovedal in je sedaj brez službe, župnik Maher pa je svoj odstop skrivaj preklical.³¹

Župnik Maher je 5. septembra 1693 umrl. To izvemo iz prošnje grajskega kaplana v Pliberku Filipa Levpužiča (Laupischick) za to mesto. Razen njega se je za izpraznjeno mesto v Vogrčah potegoval tudi Andrej Jurij Slapar, vikar v Kapli. Dvorna pisarna v Gradcu je obe prošnji poslala škofu v Ljubljano in vicedomu v Celovec v poročanje. Cesar Leopold I. je s prezentacijsko listino z dne 4. maja 1694 imenoval na izpraznjeno mesto v Vogrčah duhovnika Filipa Levpužiča, dvorna pisarna pa je dala škofu Žigi Krištofu grafu Herbersteinu nalog, da ga investira na to mesto.³²

Dne 3. septembra 1696 se je vršila vizitacija župnije Vogrče, pri kateri priliki je vizitator ugotovil tole: Za cerkavnika je Matej Gasper, podložnik župne cerkve, ki ga je izvolil pred sedmimi leti župnik v soglasju s farani. Njegova kolektura znaša 8 in pol četrtinov žita, ki ga prejema od 28 faranov, kak dan tudi piskrič prosa. Ne zna ministrirati, pač pa to razumejo dečki. Župna cerkev ima v posesti 9 podložnih družin in 2 kočarja. Cerkev plačuje od teh kmetij deželi davke, njej pa ostane 7 četrtinov pšenične moke in ravno toliko ovsa. Če v družini umre ta oče ali mati, je treba dati župniku za pogreb in za mašo ovco in 30 krajcarjev, sedanji župnik zahteva namesto ovce en goldinar. Cerkvena ključarja sta bila Luka Vošnik, podložnik župne nadarbine, in Valentin Rožič, podložnik župne cerkve sv. Florijana. Svočasno so nastali spori glede stroškov ob priliki procesije, ki jih je bil škof pri vizitaciji poravnal tako, da morajo ključarji dati župniku na dan procesije

²⁸ KALj., fasc. 67/12.

²⁹ KALj., fasc. 53/30.

³⁰ KALj., fasc. 166/1.

³¹ KALj., fasc. 233/1.

³² KALj., fasc. 123/24, 33/31 in 90/3.

³³ KALj., fasc. 166/2 in 166/3.

30 krajcarjev, medtem ko farani niso hoteli dati več kot 15 krajcarjev. Za župnika je Filip Levpužič (Philippus Leupiscig), ki je doma iz Kanala v akvilejski škofiji. Ordiniran je bil na naslov patrocinijski v Justinopolisu (Koper?). Duhovnik je 19 let, od tega je služboval pol leta v Ziljski dolini, tri leta je bil vikar v Rožeku, eno leto kaplan v Beljaku, 10 let in pol v službi pliberškega grofa in sedaj tri leta tukaj. Od 8 cerkvenih podložnikov dobiva desetino. Njegovi dohodki znašajo letno okoli 300 goldinarjev, faranov pa je okoli 370, od teh 300 komuniciranih.³³

Župnik Levpužič pa v Vogrčah ni bil priljubljen, ker so se farani meseca septembra 1706 zoper njega pritožili v sledečem:

1. Iz nagajivosti in deloma iz malomarnosti napoveduje napačno maše. Mašo napove v domači cerkvi, potem pa gre v drug kraj, kjer se vršijo pojedine. Tako je npr. na dan sv. Lovrenca napovedal mašo pri pliberški podružnični cerkvi v Dobu, šel pa je tisti dan v Stebenj v dobrlovaški župniji. Spremljala ga je množica vernikov, bral je tam mašo in potem popival, doma pa je tisti dan toča uničila vse pridelke na poljih, cesar je kriv ta duhovnik, ki nikoli ne moli zoper točo.

2. Njegovi predniki so imeli običaj, da so okoli Binkošti blagoslavljali polja, on pa tega ne dela in zaradi tega pobije skoro vsako leto toča poljske pridelke.

3. Skoro nikoli ne bere maše doma in tudi ne pridiga, kar gre najbolj v škodo mladini.

4. Pristojbine za cerkvena opravila zaračunava v višjem znesku kot njegovi predniki; od tistega, kar cerkev dobiva od podložnih družin ali kot darilo, jemlje eno tretjino, medtem ko so predniki jemali le majhno aro.

5. Za pojedine ob praznikih in na proščenju jemlje iz cerkvenega denarja 17 in tudi 20 goldinarjev, kar bo spravilo cerkev na beraško palico.

6. Običajna romanja so se poprej vršila na dan patrocinijske vsake cerkve, sedaj pa je župnik to spremenil, da se vršijo običajna romanja na dan proščenja dotične cerkve, da lahko pride pravočasno na obed.

7. Pri vsakoletnem pregledu cerkvenih računov pride vsa fara skupaj in se volijo takrat cerkveni ključarji. Vsi njegovi predniki so na ta dan plačevali za kruh in pivo, sedanji župnik pa ne da ničesar, gleda le na to, kako bi polnil svoj mošnjiček, drugim ga pa prazni.

Škofijski ordinariat je pooblastil pliberškega vikarja Andreja Krivica, da za-devo preišče in o tem poroča v Ljubljano.³⁴

Leta 1707 se je vršila vizitacija župnije Vogrče, pri kateri je bilo ugotovljeno tole: 4. maja obhajajo dan sv. Florijana. V župniji obstaja bratovščina sv. Rozarije, ki so jo pred štiriindvajsetimi leti ustanovili menihi iz Brež. Cerkev je v dobrem stanju, pokopališče pa je zazidano, da živali ne morejo vhajati na pokopališče. Župnik vodi tri matične knjige. Župna cerkev ima nekaj podložnih kmetij, ki dajejo cerkvi 51 goldinarjev letnega dohodka. Oba cerkvena ključarja morata polagati vsako leto enkrat faranom ob navzočnosti župnika obračun o dohodkih in izdatkih cerkve. Pokojni župnik Staudekar je zapustil legat, po katerem mora župnik vsako leto brati za pokojnega mašo, za kar prejme od cerkve 1 goldinar 30 krajcarjev. Tudi gosposčina Pliberk je svojčas napravila ustanovo, po kateri mora župnik brati vsako leto nekaj maš, za kar dobiva od gosposčine Pliberk dva mernika rži in pol mernika pšenice. Župnik Filip Levpužič je star 58 let, doma je z Julijske krajine (Patriae Fori Julliensis); v duhovniški službi je 31 let, v tej župniji 14 let. Desetino pobira v vsej župniji, patron pa je cesar. Na stoli prejema tele dohodke: za krst 12 krajcarjev, pogrebi so brezplačni, če se pa bere maša, dobi župnik 57 krajcarjev. Za spoved umirajočih 12 krajcarjev, za poroke 12 krajcarjev, za oglase porok pa 30 krajcarjev. V mejah fare ni nobenega učitelja in tudi nobene babice, žene si pomagajo s soseditvom.³⁵

Ob koncu leta 1709 je vogrški župnik Filip Levpužič prosil, naj se ga razreši zaradi starosti in stalne bolehnosti kot župnika v Vogrčah. To izvemo iz pisma cesarja Jožefa ljubljanskemu škofu Ferdinandu grofu Khuenburgu, v katerem cesar škofu naroča, naj se izjavi o prošnji duhovnika Janeza Jurija Bittnerja za župnijsko mesto v Vogrčah. Škof je v pismu z dne 8. aprila 1710 to prošnjo priporočal v ugodno rešitev, nakar je cesar Jožef izdal dne 16. julija 1710 reprezentacijsko listino za prosilca Bittnerja, da sme izvrševati župnijske posle v Vogrčah. Prepis te listine je prejel tudi deželni vicedom za Koroško v Celovcu.³⁶

³⁴ KALj., fasc. 53/51.

³⁵ KALj., fasc. 130.

³⁶ KALj., fasc. 66/12.

Župnik Janez Jurij Bittner (tudi Pithner, Püterer, njegov pravi priimek pa je bil Bitenc!) je 12. julija 1727 umrl, kar izvemo iz dopisa dvorne pisarne na Dunaju škofijskemu ordinariatu v Ljubljani, naj poskrbi za to, da bo do nove zasedbe župnijskega mesta dušebrinžništvo v župniji Vogrče v redu izvrševano. Za izpraznjeno mesto sta se potegovala dva prosilca, in sicer mestni kaplan v Pliberku Jožef Snedič in kaplan v Tinjah Rupert Leonhard. Kaplan Snedič je v svoji prošnji poudaril, da je podkovan v slovenskem jeziku, ker je znanje tega jezika v slovenskem kraju Vogrče nad vse potrebno. Kaplan Leonard pa je v prošnji navajal, da je že 16 let kaplan v Tinjah, poprej pa je bil štiri leta provizor v Gospi Sveti in mestni kaplan v Velikovcu. Dvorna pisarna na Dunaju je 20. septembra 1727 poslala obe prošnji škofijskemu ordinariatu v Ljubljani v izjavo. Ordinariat je v svojem odgovoru z dne 18. novembra navajal, da je Snedič rojen Ljubljančan, Leonard pa Korošec, da sta oba v slovenščini podkovan, predlaga pa primo loco Leonarda, secundo loco pa Snediča. Dvor je nato prezentiral za župnika v Vogrčah tinskega kaplana Leonarda.³⁷

Župnik Rupert Leonard je leta 1736 umrl, kar izvemo iz listine cesarja Karla VI. z dne 4. avgusta 1736, po kateri je na izpraznjeno mesto župnika v Vogrčah prezentiral duhovnika Antona Ferdinanda Hojnika.³⁸

Pa tudi župnik Hojnik je v Vogrčah služboval le pičlih sedem let. 28. februarja 1743 piše namreč dvorna pisarna v Gradcu škofijskemu ordinariatu v Ljubljani, da prosí po smrti župnika Antona Ferdinanda Hojnika za to župnijo pet kandidatov, in sicer: Martin Jurij Dobnik, župnik pri sv. Štefanu v Podjuni, Luka Pistotnik, kaplan v Velikovcu, Hermagor Fortunat Keber, župnik pri sv. Lovrencu (im Lessachtal in Unterkärnten), posvetni duhovnik Andrej Wälischer in Karl Markovič, kaplan v Šmihelu v Podjuni. Ljubljanski generalni vikar odgovarja v pismu z dne 9. marca 1743 dvorni pisarni, da Dobnika, Pistotnika in Wälischerja ne pozna, župnik Keber v Šent Lovrencu pa je izstopil iz jurisdikcije ljubljanske škofije, zato priporoča prošnjo šmihelskega kaplana Markoviča v ugodno rešitev, ker sta Šmihel in Vogrče sosedni župniji in kaplan Markovič dobro pozna razmere v Vogrčah. Župnijsko mesto v Vogrčah je dobil Martin Jurij Dobnik, ki ga je cesarica Marija Terezija prezentirala na to mesto z listino, izdano v Pragi dne 29. maja 1743.³⁹

Župnika Dobnika je nasledil v letu 1775 Filip Leikauff (Leihkauff, Likeb), tega pa leta 1765 Janez Jamšnik. Ko so bile leta 1787 koroške župnije, ki so spadale pod jurisdikcijo ljubljanskega škofa, odstopljene solnograški nadškofiji, je za župnijo Vogrče obvestilo o tem odstopu podpisal Franc Sal. Gräzhofen, c. kr. župnik.

Kakor so bile za vse župnije pliberskega okrožja prikazane tabele o gibanju prebivalstva, bo v naslednjem podan tak prikaz tudi za župnijo Vogrče; glej tabelo na strani 317 zgoraj.

Ce analiziramo gibanje prebivalstva v župniji Vogrče, vidimo, da je bilo v 17. stoletju v župniji okoli 300 prebivalcev na leto; to število je v začetku 18. stoletja padlo na okoli 200 oseb, kar je verjetno pripisati nalezljivim boleznim kuge in kolere, ki so razsajale na Koroškem v letih 1680 in 1715. Le počasi se je število prebivalstva zopet dvignilo na prejšnjo višino, ki je leta 1741 dosegla številko 298, potem pa zopet rapidno padla na številko 180.

Od leta 1765 do leta 1765 je število prebivalstva padlo od 314 na 245, leta 1767 pa zopet poraslo na 284 oseb. Menim, da je vzrok tega padca in zopetnega porasta prebivalstva fluktuacija kmečkih hlapcev in dekel, ki so zaradi svojega težkega socialnega položaja iskali v sosednih župnijah boljša delovna mesta in ki so se zopet verjetno razočarani vračali na svoja stara delovna mesta.

Zelo zanimiva je tudi primerjava števila rojstev in števila umrlih v dvajsetih letih, za katera sem mogel ugotoviti te statistične podatke. V teh 20 letih je bilo v župniji Vogrče rojenih skupno 187 otrok, umrlo pa je v tem času 111 oseb. To nam izpriča, da so bile zdravstvene prilike v označenih letih še dosti povoljne. Nezakonsko rojenih je bilo vsako leto označenih po eden ali dva otroka, leta 1752 pa je bilo od 17 rojenih otrok kar 7 nezakonskih, kar nam zopet dokazuje težke socialne prilike kmečkih poslov. Med otroki so pogosto razsajale nalezljive bolezni, kar je dokazano za leto 1721, ko je župnik označil med 7 umrlimi osebami kar 6 otrok.

³⁷ KALj., fasc. 16/10.

³⁸ SALj., listine.

³⁹ KALj., fasc. 17/30 in SALj., listine.

Letnica	Communi- cantes	Non communi- cantes	Skupno faranov	Poroke	Rojstva	Smrti
1641			500			
1667			295			
1705	142	58	200	8	3	5
1710	150	50	200	9	—	7
1716			200	9	1	7
1717	150	50	200	7	1	2
1720	150	50	200	7	—	2
1721	150	50	200	1	1	7
1722	150	50	200	8	1	4
1741	253	45	298	10	2	14
1747			180	7	—	3
1752			200	17	6	2
1754	149	78	227			
1755			200	12	2	5
1759	260	54	314	7	—	4
1760	250	68	318	13	1	9
1761	240	40	280	12	—	6
1763	260	54	314	5	—	1
1764	240	50	290	8	—	3
1765	189	56	245	7	1	2
1767	212	72	284	11	—	10
1768	216	80	298	10	2	14
1769	215	62	275	9	1	4

Ko ob zaključku premostrimo družbenopolitične, gospodarske, socialne, kulturne in narodnostne prilike v župniji Vogrče, naj bo najprej povedano, da je bila župnija Vogrče ena najmanjših koroških župnij, saj je štela v povprečju le 300 faranov, v časih nalezljivih boleznih pa le okoli 200 faranov. Ti farani so spadali v družbenopolitičnem pogledu med najnižji sloj prebivalstva, saj so vsi ti farani pripadali kmečkim podložnim družinam in njihovim kmečkim poslom. Vseh kmečkih podložnih družin je bilo v župniji Vogrče le okoli 50, večina teh kmetij pa je bila podložna cerkvenim ustanovam, ker je župna cerkev Vogrče imela v svoji posesti 9 podložnih kmetij in 2 bajtarja, župna nadarbina Vogrče pa 9 podložnih kmetij in 6 bajtarjev. Tako je bilo vse prebivalstvo te župnije ne le v duhovnem, temveč tudi v materialnem in političnem pogledu podrejeno duhovnikom, ki so upravljali župnijo Vogrče. Ker so duhovniki nadzorovali tudi vse moralno življenje svojih faranov, je bila njihova oblast nad njimi popolna. Kljub temu pa so se znali farani zoperstavljeni župnikom, ki so neupravičeno pobirali dajatve kmetov, kakor smo to videli v primeru župnika Maherja, ki ga je podložnik napadel na njivi in ga do krvi ranil, ali pa primer župnika Levpužiča, zoper katerega so se farani pritožili, da izrablja svoje pravice v škodo faranov. Za župnijsko mesto v Vogrčah so se potegovali po večini starejši duhovniki, ki v tej župniji niso bili preobremenjeni s cerkvenimi posli, dohodki župne nadarbinen pa so bili razmeroma dobri, da so ti duhovniki na stara leta udobno živeli.

Na splošno pa je bil gospodarski in socialni položaj prebivalstva te župnije enak položaju, kakor je bil opisan pri župnijah Pliberk, Smihel in Crna, morda s to razliko, da v župniji Vogrče zaradi njenega majhnega teritorialnega obsega ni bilo nobene obrtne dejavnosti.

V kulturnem pogledu nisem mogel za župnijo Vogrče ugotoviti ničesar bistvenega. Učitelja v tem kraju ni bilo, mladino je ob nedeljah poučeval župnik, v kolikor se je vsakemu teh župnikov zdelo potrebno, da so mu znali otroci ministrirati pri cerkvenih opravilih.

V narodnostnem pogledu pa je ugotovljeno, da so bile Vogrče popolnoma slovenski kraj, kakor so to poudarjali duhovniki v svojih prošnjah za župnijsko mesto v Vogrčah in kar je zahtevala celo vlada na Dunaju, da so morali prosilci biti večji slovenskega jezika. Značilna za koroške razmere pa je ugotovitev, kako so Nemci pretvarjali lepe slovenske priimke po svoje, ko so župnika Bitenca napravili za Bittnerja, Phitnerja in celo za Pütererja.

Zusammenfassung

BEITRÄGE ZUR GESCHICHTE VON ČRNA (SCHWARZENBACH) UND
VOGRČE (RINKENBERG)

In diesem Beitrag werden die gesellschaftlich-sozialen, wirtschaftlichen, kulturellen und nationalen Verhältnisse der Bevölkerung in den Pfarren Črna (Schwarzenbach) und Vogrče (Rinkenbergr) zwischen den Jahren 1461 und 1787 geschildert.

In Črna ist erwähnenswert, dass dort 12 der Burgherrschaft hörige Bauern laut Einschreibung im Urbar der Herrschaft Bleiburg (Pliberk), das im Jahre 1570 der damalige Pfandinhaber dieser Herrschaft Baron David Ungnad aufstellte, das Recht hatten, auch auf Hochwild zu jagen. Das Fleisch der erlegten Tiere mussten die Bauern ins Schloss Bleiburg einliefern, die Häute und die Pelze der erlegten Tiere konnten sie aber behalten.

In Verbindung mit dem grossen Wildstand unter der Petzen (Peca) und den übrigen Gebirgstteilen von Črna ist es von Interesse, das aus dem Verzeichnisse aller Pfarrinsassen aus dem Jahre 1754 zu ersehen ist, dass in Črna zu dieser Zeit ein Kürschner sein Gewerbe ausübte.

Vogrče war eine der kleinsten Pfarren Kärntens, die Zahl der Pfarrkinder überstieg selten die Zahl 300. Hier lebten zirka 30 Bauernfamilien, von denen 18 Hubenbauern und 6 Keuschler der Kirche und der Pfarre hörig waren. Deshalb regierten die Priester dieser Pfarre ihre Pfarrkinder nicht nur in geistlicher Hinsicht, sondern auch in materieller.

Das Präsentationsrecht in dieser Pfarre hatte der Landesfürst, der auch römisch-deutscher Kaiser war. Deshalb unterschrieben sich die Pfarrer von Vogrče parochus caesareus-kaiserlicher Pfarrer.

In nationaler Hinsicht kann festgestellt werden, dass die Bevölkerung dieser zwei Pfarren der slowenischen Volksgruppe angehörte. Sogar die Hof- und Staatskanzlei in Wien verlangte bei der Präsentierung eines neuen Pfarrers, dass dieser der slowenischen Sprache in Wort und Schrift mächtig war.